

Házás Nikoletta

ORBÁN JOLÁN: FOTOGRAMMÁK¹

Megtiszteltetés számomra, hogy bemutathatom Orbán Jolán első fotókiállítására kinagyított *Fotogrammáit*. Annál is inkább, mivel Orbán Jolán a Pécsi Tudományegyetemen 1993-94-ben, vagyis közel harminc éve, *Az Írás képfordulata* címmel a fényképezés elméletéről írott szakdolgozatom témavezetője volt. A fényképezésről való gondolkodás tehát régóta összeköt minket. Akkor is és azután is dolgoztunk és gondolkodtunk együtt: szavakról, képekről, de nemcsak azokról. A közös munkákban mindig ott volt és ott van valami, ami úgy tűnik, *most is jelen van*, s ami mindkettőnk számára most is és akkor is fontosnak bizonyult. Valami, ami nem hullott ki az idő rostáján, valami, ami mindig is van, volt, ami mindennek ellenére van, volt és újra lehet.

Mert mindegy, hogy filozófiáról, esztétikáról, irodalomelméletről, festészetről, talált tárgyakkól kiinduló konceptuális művészetről, beszéd- és képaktusokról, vagy akár az életünk fontos eseményeiről, gyermekeink születéséről, pályájáról, a munkánkról, a terveinkről beszélünk, létezik egy közös metszet, ami mindig és mindenkor *jelen van*. Valami, ami a miénk is, meg nem is, amiben benne is vagyunk, meg kívül is, ami bennünk is van, meg túl is mutat rajtunk.

A KÖLTÉSZET az a közös metszet, ami nemcsak a szavakban, és nemcsak a képekben vagy más tárgyakban, hanem a hétköznapijainkban, tárgyak nélkül is ott tud lenni. Mert a költészet *eseményként* is képes megnyilvánulni. S bár Hölderlintől és Heideggertől úgy hallottuk: „költőien lakozik az ember”, aki bárhol is lakozik, az tudja jól, hogy az ember nemcsak költőien lakozik, mert költőien lakozni nem magától értetődő, költőien lakozni luxus, költőien lakozni feladat, költőien lakozni kihívás.

Ami Orbán Jolán körül és a vele megélt időpillanatokban mindig is jelen van, tán épp ez a bizonyos „költőien lakozás”. Az itt látható képek pedig ennek a költőien lakozásnak a fotografikus lenyomatai. *Fényírás-nyomok*. Az élénk színeket (pirosat, sárgát, magentát) és kontraszthatásokat (piros-fekete, piros-fehér, sárga-fekete) használó, a kamera mozgásával létrehozott, holdfényben készített absztrakt gesztusfotók különlegessége, hogy absztrakt mivoltuk ellenére hasonlítanak. Pontosabban fogalmazva, hasonlósági viszonyt létesítenek. De nemcsak egy-, hanem kétirányú, meg- és kifordítható hasonlósági viszonyt. Lévéen, hogy ezek a *fényírás nyomok*, vagy ahogy szerzőjük hívja őket, *FOTOGRAMMÁK*, olyan esszenciális létpillanatokban létrehozott, privát nyomok, amelyeken a képkészítő szubjektum alanyi mivoltában *egészen*, de *nem portréként, nem testként és mégis látványként* van jelen. Alanyi mivoltát ugyanis nem tárgyiasítja, és nem transzponálja egy másik, önmagán kívüli formába. Ezáltal a kép nem az esemény, a szubjektum eseményének a reprezentálása lesz, hanem inkább annak a kivetülése, színeváltozása, autentikus, mert folytatólagos nyomhagyása. A két-három kockából álló színes sorozatokban ez az átáramlás a fénykép készítőjére, és talán csak rá jellemző mozgásenergiában mutatkozik meg. Olyasféle kiáradások ezek az absztrakt fotók, amelyek az ismerősök

¹ Elhangzott Pécsen, a Civil Közösségek Házában, 2022. szeptember 22-én, Orbán Jolán *Fotogrammák* című kiállításának megnyitóján.

számára „pont őt”, Orbán Jolánt, az ismeretlenek számára pedig „valakit”, és nem „akárkit” azonosítanak be. Valakit, aki akkor és ott egészen és nemcsak félig, nemcsak átmenőben volt jelen. Aki a léttapasztalattal telített poétikus pillanat rögzítését belülről jövő szükségyszerűségnek, mintegy egzisztenciál-etikai feladatnak tekinti. Rögzíteni azt és úgy, ahogy csak akkor és ott megjelent. A mozdulatok önazonosságát a színválasztás ízlésbeli azonossága szavatolja. Főszerepben a piros és a fehér, ismételve, variációkkal, átmenetekkel. A képek az önmagával számot vető én, az önmagát alakító, ugyanakkor a megtörténni akarót meghagyó ember méltó nyomhagyásai, a felismert, a megélt és a megéltség pillanataiban kifordított, formáktól mentesített énség ismétlődéseinek és meglepetéseinek absztrakt nyomai.

Ez az absztrakció azonban más, mint a festmények absztrakciója. A fotográfia, bármennyire formanélküli is, a festményekkel ellentétben sohasem tud teljesen elszakadni a valósághoz való referenciális kötöttségtől. A fotografikus absztrakció ezért egyszerre húzza magához és tolja el magától tárgyát, egyszerre érintkezés és távolság, valóság és a valóság felfüggesztése.

Orbán Jolán fotói gesztusfotók. Olyan kísérletező gesztusok, amelyek a meglepetésként létrejövő látvány rögzítésére irányulnak. A cselekvő és saját cselekedeteinek színes nyomait szemlélő alany, aki miközben a holdfényvel, egyben önmagával, a létezéssel, a múlandósággal, és talán a holdfényben megidézett „mesterével”, Jacques Derridával is dialogizál. Dialógusa játékos, bensőséges, nem zárt, nem strukturált, nem statikus, ugyanakkor mégsem „központ nélküli játék”.

A kiállításához készített katalógusban az itt bemutatott *fényfelvételek* reprodukciói három tematikus csoportban láthatók újra. A három témakör címe: „Látomások”, „Villanások” és „Száguldások”, mindhárom azt jelzi, hogy készítőjük számára különösen fontos a mozgás, a történés, a lendület eseménye, amely miként a „röptében elkapott madár” egyszerre statikus és dinamikus, egyszerre állítja meg és viszi tovább a szemlélőt önmaga és a másik felé, s mindazon tartalmak irányába, amelyekkel a képeket nézve együtt tudunk rezdülni.

Kedves Jelenlévők, az utóbbi években maguk is tapasztalhatták, hogy Pécs a kortárs fényművészet fontos helyszínévé vált. Ennek egyik újszerű megnyilvánulása Orbán Jolán FOTOGRAMMÁK című kiállítása, amelyet ilyen szemszögből is érdemes szemlélni.

Ebből a perspektívából nézve mi mással is zárhatnám gondolataimat, mint egy felvilágosodás korabeli német költő, Goethe szavaival: „Mehr Licht, Mehr Licht, Mehr Licht”.